

TAMNA STRANA POLITIČKE ELITE

THE DARK SIDE OF THE POLITICAL ELITE

Političari kao objekti aktivnosti Povjerenstva za odlučivanje o sukobu interesa

Politicians as Objects of Activity of the Conflict of Interest Commission

Nina Skočak

nnskocak@gmail.com

Valentina Tušek

valentina.tusek82@gmail.com

Fakultet političkih znanosti, Lepušićeva 6

Druga godina novinarstva

SAŽETAK

Sukob interesa u posljednjih je nekoliko godina vrlo aktualna tema u hrvatskom političkom, ali i općedruštvenom diskursu. Tako se sukob interesa definira kao pojava u kojoj osoba koja obnaša javnu funkciju stavlja privatni interes ispred interesa javnosti. Od osnivanja i profesionaliziranja Povjerenstva za odlučivanje o sukobu interesa Hrvatska je i službeno započela borbu s ovim gorućim političkim problemom za kojeg se smatra da je predvorje korupcije. Samo Povjerenstvo je gotovo svakodnevno na dnevnom redu mnogih hrvatskih medija te njegove odluke počinju raditi bitne pomake ka većoj transparentnosti političke scene. Autorice u ovom radu istražuju rad navedenog Povjerenstva tako da analiziraju svaku odluku donesenu 2017. godine te rezultate prikazuju kroz socijalne i političke karakteristike javnih dužnosnika koji su se našli na dnevnom redu Povjerenstva. Dobiveni rezultati ukazuju na to da su se u sukobu interesa najčešće našle osobe koje nemaju jasno iskazanu političku pripadnost u vidu pripadnosti političkoj stranci, najčešće dolaze iz redova lokalne/regionalne vlasti te su to pretežito muškarci visokog stupnja obrazovanja.

Ključne riječi

sukob interesa, povjerenstvo za sukob interesa, korupcija, lokalna vlast

ABSTRACT

In the last few years, conflict of interest has been a recurring subject in the Croatian political and general social discourse. Conflict of interest is defined as a situation in which a person who is performing a public duty places their private interest above the public interest. Since the foundation and professionalization of the Conflict of Interest Commission, Croatia has officially been fighting against this enormous political problem which is often considered to be a gateway to corruption. The work of the Commission is often covered in media and its decisions are starting to make crucial moves towards greater transparency of the political scene. In this article, the authors research the work of the aforementioned Commission by analyzing each resolution that was made in 2017, and then interpret the results through social and political characteristics of public officials. Results show that the people most commonly accused of conflict of interest were males with a higher degree of education who are a part of local or regional government and who do not belong to a particular political party.

Keywords:

conflict of interest, Conflict of Interest Commission, corruption, local government

1) Uvod

Sukob interesa je pojava u kojoj se dužnosnik/službenik koji služi javnom interesu nađe u situaciji gdje privatni interes postavlja ispred interesa javnosti te time narušava dani legitimitet za obavljanje svoje dužnosti, budući da je izabran od strane javnosti ili nadležnih tijela koje predstavljaju javnost i njene interese. Tijelo nadležno za određivanje i reguliranje sukoba interesa jest Povjerenstvo za odlučivanje o sukobu interesa. Rad navedenog povjerenstva posljednjih godina izaziva prave medijske bure i skandale, budući da se na dnevnom redu Povjerenstva našla i vodeća hrvatska politička elita. Koliko je sukob interesa postao aktualna tema u hrvatskoj politici i javnom diskursu govori i činjenica da je Ministarstvo uprave, u svibnju 2017. godine, donijelo „Smjernice za upravljanje sukobom interesa zaposlenika u javnom sektoru“ te da je sukob interesa, uz korupciju, uvrstilo kao jedne od prioritarnih ciljeva u svom Strateškom planu (Ministarstvo uprave, 2017). „Korupcija je konačna faza sukoba interesa. Može se reći da svi slučajevi korupcije uključuju sukob interesa, ali u obrnutom slučaju to nije uvijek tako“ (Carney prema Bačić, 2012:179).

Reguliranje sukoba interesa recentna je praksa u hrvatskoj politici, stoga primjećujemo apsolutan deficit, odnosno nepostojanje, radova koji obrađuju ovu tematiku od profesionaliziranja Povjerenstva 2013. godine na čelu s Dalijom Orešković. Sukladno navedenome, cilj ovoga rada je detaljno prikazati rad Povjerenstva za odlučivanje o sukobu interesa te odgovoriti na temeljno istraživačko pitanje: **„Koje sociološke karakteristike i političke preference posjeduju državni službenici/dužnosnici koji su se pronašli na agendi Povjerenstva za odlučivanje o sukobu interesa?“**. S obzirom na mnoge pogrešne interpretacije javnosti i medija, smatramo kako je ispravno razumijevanje rada navedenog tijela, ključno za razumijevanje otkrivanja i reguliranja sukoba interesa u Hrvatskoj.

Rad se prvenstveno fokusira na empirijskim analizama svih akata Povjerenstva iz 2017. godine, kao posljednje godine prošlog mandata Povjerenstva te grafički prikazuje dobivene rezultate. Kao polazne hipoteze navodimo:

- 1) Sukob interesa učestaliji je na područjima lokalne i regionalne vlasti zbog uključenosti najvećeg broja ljudi. U 2008. godini, samo u tijelima lokalne vlasti bilo je zaposleno oko 14 000 ljudi (Bajo, 2009).
- 2) Sukob interesa učestaliji je kod pripadnika muške populacije, budući da prema rezultatima brojnih istraživanja, žene znatno manje zauzimaju vodeće pozicije u odnosu na muškarce (Bedecković i Ravlić, 2011).
- 3) Sukob interesa učestaliji je kod pripadnika HDZ-ove političke garniture, budući da je HDZ stranka „pobjednica“ na posljednjim izborima s najviše osvojenih mandata.

2) Teorijski okvir — siva zona političke elite

Teorijski dio ovog rada prikazat će definiciju pojma „politička elita“ kojeg ćemo u daljnjem toku rada koristiti za aktere na agendi Povjerenstva. Političku elitu definirat ćemo kao „skup pojedinaca na ključnim upravljačkim pozicijama u nekom društvu. Ona posjeduje političku vlast i moć da donosi i provodi obvezujuće odluke za sve članove zajednice“ (Budimir, 2010: 75). Iz navedene definicije zaključujemo da po svojim funkcijama i količini moći koje posjeduju, svi naši akteri pripadaju u kategoriju političke elite. Položaji koje posjeduju eksplicitno su vezani uz moć i ugled, a imate li što više ugleda i moći, utoliko je taj isti ugled i moć lakše multiplicirati radi čega su te pozicije na udaru sukoba interesa i korupcije.

„Suvremena politološka teorija, kako deskriptivna teorija političkog procesa u suvremenim pluralističkim društvima tako i normativna teorija suvremene predstavničke demokracije, prihvaća bitnu ulogu političke elite u određivanju političkih procesa i funkcioniranju suvremenog društva“ (Budimir, 2010: 75). Sukladno navedenom, zaključujemo kako politička elita igra ključnu ulogu u suvremenim demokratskim poretcima, a regulacija njezinog djelovanja ključna je prekretnica prema potpunoj demokratizaciji odlučivačkog i izbornog procesa i eliminaciji korupcije. Tako većina ustavnih demokracija nastoji racionalizirati i institucionalizirati sukob interesa te i u ovu sferu uvesti poznati sistem „checks and balances“. „Checks and balances“ ili sustav „provjera i ravnoteža“ je princip vladanja u kojem postoje razdvojene grane vlasti i institucije koje jedne drugoj rade ravnotežu te jedni druge „provjeravaju“ čime se smanjuje mogućnost iskorištavanja vlasti te hegemonije jednog dijela vlasti (Van Cam, 2010).

Važno je za napomenuti kako navedene elite kroz ovo istraživanje proučavamo kroz njihovu tamnu stranu, odnosno, ne proučavamo ih kroz prizmu njihovih uspjeha i prednosti, već kroz njihove mane i pogreške, čime upućujemo na drugačiji pogled na ovu društvenu skupinu. Zbog velikog nepovjerenja u javne institucije i političare važno je analizirati te segmente zbog kojih uopće dolazi do ovakvog načina percepcije hrvatske političke elite. Iako su to većinom pojedinci impresivnog iskustva i životopisa, u našem su istraživanju određeni njihovim negativnim djelovanjem.

Koliko u Hrvatskoj vlada bojazan od iskorištavanja javnih položaja govore i podaci Eurobarometra o korupciji. Oni pokazuju da čak 94% Hrvata smatra da je korupcija u Hrvatskoj raširena, čime se nalazimo ispod europskog prosjeka, a kao što smo i u uvodu naveli, korupcija je neminovno završna faza sukoba interesa. Ovakvi podaci samo potvrđuju koliko je daljnja regulacija iskorištavanja javnih položaja u Hrvatskoj krucijalna te da je to neizbježan faktor veće efikasnosti javnih institucija te vraćanja povjerenja građanima kojima te institucije, u konačnici, i služe (Eurobarometer 470, 2018).

3) Povjerenstvo za odlučivanje o sukobu interesa

3.1.) Ustrojstvo Povjerenstva

Iako sa svojim radom počinje 2003. godine (Zakon o sprječavanju sukoba interesa u obnašanju javnih dužnosti, 2003), Povjerenstvo kao profesionalizirana ustanova (Zakon o ustanovama, 1993), koja predstavlja stalno, neovisno i samostalno državno tijelo, djeluje tek od 2013. godine kada je donesen novi Zakon o sprečavanju sukoba interesa (Uzelac, osobni intervju, 2018). Povjerenstvo čine Nataša Novaković kao predsjednica te članovi Povjerenstva Aleksandra Jozić-Ileковиć, Davorin Ivanjek, Tatijana Vučetić i Tončica Božić. Predsjednik i članovi Povjerenstva biraju se na razdoblje od 5 godina i mogu biti izabrani na svoje dužnosti najviše 2 puta (Zakon o sprječavanju sukoba interesa, 2013).

Iz obavljenih intervjua u Povjerenstvu doznajmo da se predmeti dodjeljuju svakom članu Povjerenstva putem informatičkog sustava te je član koji vodi određeni predmet dužan izvijestiti ostatak Povjerenstva o tijeku prikupljanja podataka. O daljnjim postupcima odlučuju i raspravljaju svi članovi. Kada je predmet spreman za stavljanje na dnevni red, član-izvjestitelj daje sugestiju ostalim članovima o pokretanju/nepokretanju postupka/povredi/sankciji koji zatim otvaraju raspravu o predmetu. Ovaj dio procesa otvoren je za javnost. Nakon toga slijedi tajno vijećanje i glasovanje na kojem se odlučuje većinom članova (Jurišić, osobni intervju, 2018).

Predsjednik organizira i upravlja radom Povjerenstva, saziva i predsjedava sjednicama te potpisuje akte donesene na tim sjednicama. Isto tako odabire jednog člana kao svojeg zamjenika u slučaju spriječeno-

sti ili odsutnosti i može zadužiti pojedinog člana za određeno područje rada koje se nalazi u nadležnosti Povjerenstva. Predsjednik priprema prijedlog za osiguravanje sredstava za rad Povjerenstva i nalogodavac je za financijsko i materijalno poslovanje Povjerenstva (Zakon o sprječavanju sukoba interesa, 2013). Dalija Orešković¹ bila je prva predsjednica Povjerenstva čiji je mandat trajao od 2013. do 2018. godine, te ju je nakon isteka mandata naslijedila sadašnja predsjednica Povjerenstva Nataša Novaković.

Povjerenstvo ima svoju stručnu službu – Ured povjerenstva koji obavlja stručne, administrativne i tehničke poslove, čije obavljanje omogućava redovito, pravovremeno i nesmetano obavljanje poslova i zadaća iz nadležnosti Povjerenstva. (Pravilnik o unutarnjem za o unutarnjem ustrojstvu Ureda Povjerenstva za odlučivanje o sukobu interesa, 2016). Stručnu službu čine predstojnik Ureda Povjerenstva, tajnik Povjerenstva, savjetnik u Uredu Povjerenstva², administrativni tajnik predsjednika Povjerenstva te stručni referent u Uredu Povjerenstva³.

3.2.) Rad Povjerenstva

U ovom radu raspravljat će se i o širem kontekstu rada Povjerenstva kako bi se ukazalo na promjene u kvantitativnim podacima tijekom godina. Za potrebe ovog sažetog komparativnog prikaza uzeto je razdoblje od 2013. do 2017. godine, budući da je 2013. bila godina prekretnica za rad Povjerenstva, a 2017. je najrecentnija godina za koju su dostupni cjeloviti podatci.

Zadaće i obveze Povjerenstva uređene su Zakonom o sprječavanju sukoba interesa čija je svrha sprječavanje sukoba interesa u obnašanju javnih dužnosti, sprječavanje privatnih utjecaja na donošenje odluka u obnašanju javnih dužnosti, jačanje integriteta, objektivnosti, nepristranosti i transparentnosti u obnašanju javnih dužnosti te jačanje povjerenja građana u tijela javne vlasti. Nadležnosti Povjerenstva prikazane su u tablici. Sredstva za rad osigurana su državnim proračunom. Istim zakonom propisane su nadležnosti Povjerenstva (Tablica 1.) i nadzor državnih dužnosnika (Tablica 2.). Protiv odluke Povjerenstva može se pokrenuti upravni spor pred Upravnim sudom Republike Hrvatske (Zakon o sprječavanju sukoba interesa, 2015).

Povjerenstvo razlikuje pet kategorija akata koje donosi: **a) odluke o pokretanju postupaka b) odluke o nepokretanju postupaka c) konačne odluke d) predmete mišljenja i e) predmeti očitovanja**. Za daljnji tijek ovog rada nužna je distinkcija između navedenih kategorija. Odluke o pokretanju postupka označuju akte u kojima se Povjerenstvo odlučuje za daljnji tijek istraživanja dužnosnika zbog postojanja sumnje da se on nalazi u sukobu interesa na temelju prikupljenih podataka.

S druge strane, u odluci za nepokretanje postupka istraživanje dužnosnika se obustavlja zato što nema osnove na kojoj bi se temeljila potreba za danjim istraživanjem. Konačne ili meritorne odluke su one u kojima se odlučuje o krivnji, odnosno nevinosti dužnosnika i unutar koje se izriče sankcija (može biti proglašen krivim, ali da ne snosi sankcije - novčane sankcije ili opomena) za počinjeno nedjelo. Predmeti mišljenja su akti koje Povjerenstvo donosi na samoinicijativu dužnosnika u slučajevima *pro futuro*, kao preventivni dokument u kojem daje upozorenje ili dopuštenje za postupanje dužnosnika na određeni način. Mišljenja nemaju obvezujuću snagu kakvu imaju konačne odluke, ona isključivo savjetuju dužnosnike o tome ima li njihovo potencijalno djelo element sukoba interesa. No, ako mišljenje upozorava

¹ Dalija Orešković rođena je 18.6.1977. godine. Završila je Pravni fakultet u Zagrebu 2000., a 2001. godine upisala je poslijediplomski znanstveni studij iz europskog prava na Pravnom fakultetu. Pravosudni ispit položila je u rujnu 2003. pred komisijom iz Ministarstva pravosuđa.

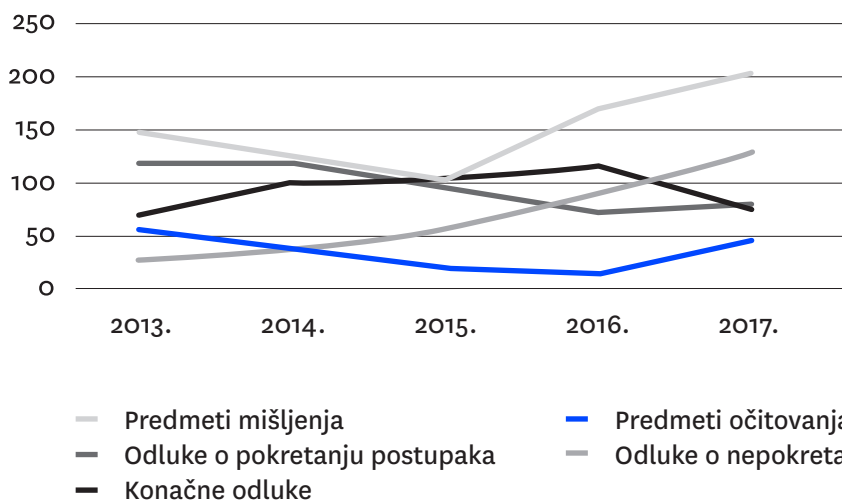
² Dva savjetnika ekonomske i sedam pravne struke.

³ Biraju se tri stručna referenta.

na mogućnost sukoba interesa, a dužnosnik ne postupi u skladu s tim mišljenjem, velika je vjerojatnost da će se pokrenuti postupak o utvrđivanju sukoba interesa. Predmeti očitovanja su akti u kojima zahtjev za mišljenjem podnose osobe koje nisu dužnosnici⁴, a još se razlikuje od mišljenja po tome što nije uređen zakonom i ne postoji vremenski rok u kojem ga Povjerenstvo mora objaviti (Intervju, 2018).

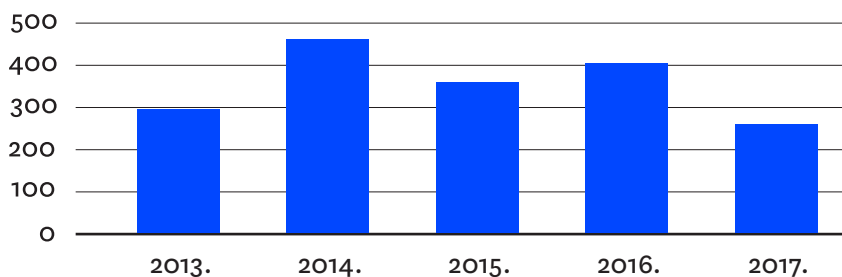
U Povjerenstvu navode kako je teško obrazložiti promjene u broju pokrenutih i nepokrenutih postupaka koje su prisutne između godina, budući da ovise o raznim faktorima: broju zaprimljenih prijava, dužini donošenja akata i relevantnim dokazima.⁵ Uočljiva su dva trenda u razdoblju između 2013. i 2017. godine, a to su trend porasta odluka o nepokretanju postupke te trend porasta predmeta mišljenja kojeg možemo interpretirati kao razumijevanje posljedica/sankcija potencijalnog sukoba interesa (Intervju, 2018).

2013. — 2017.

Graf 1.
Analiza rada Povjerenstva za odlučivanje o sukobu interesa u razdoblju od 2013. do 2017.

Sankcije

Graf 2.
Izrečene sankcije u razdoblju 2013.-2017. godine (izraženo u tisućama)

⁴ Najčešće pročelnici.

⁵ Donošenje meritorne odluke nije uređeno Zakonom, stoga može potrajati godinama. Primjerice osoba protiv koje se pokrenuo postupak 2013. godine, moguće da će svoju meritornu odluku dočekati tek 2016. godine zbog otežanih okolnosti.

4) Metodologija istraživanja

S obzirom na aktualnost teme sukoba interesa i medijsku pozornost koju ona uživa u hrvatskoj javnosti, ovaj rad obrađuje prikaz te problematike kroz, do sad, još neistraživane dimenzije. Pitanje sukoba interesa biti će predstavljeno kroz socijalne i političke karakteristike, dok se u primjerima dosadašnjih hrvatskih istraživanja, poput *Sukob interesa članova uprave sportskog dioničkog društva Ratka Brnabića* i *Sukob interesa i pitanje odgovornosti u ustavnoj demokraciji Arsena Bačića*, raspravlja o širem kontekstu i zakonodavnom okviru tog pitanja (Brnabić, 2018).

Za ovo eksplanatorno istraživanje glavna metoda bila je statistička analiza svih akata Povjerenstva po određenim kategorijama, a kao pomoćne metode korišteni su intervju i desk⁶. U prvoj fazi istraživanja provedeni su polu-strukturirani intervjui u samom Povjerenstvu s glasnogovornicom Martinom Jurišić i tajnicom Majdom Uzelac kako bi se otklonila svaka mogućnost pogrešne interpretacije dokumenata koji se nalaze na mrežnim stranicama Povjerenstva te kako bi se omogućio bolji uvid u sam rad Povjerenstva. U drugoj fazi istraživanja odlučili smo se za statističku analizu podataka dostupnih na mrežnim stranicama Povjerenstva, točnije analiza akata potrebnih za provedbu istraživanja. U posljednja fazi fokus je na načinu prikazivanja rada Povjerenstva u medijima.

Povjerenstvo je kao službeno ustanova legitimirana 2013. godine, stoga su nam podatci za posljednjih pet godina najrelevantniji. Budući da je 2017. godina bila medijski najviše popraćena i da je to posljednja godina u mandatu bivše predsjednice Povjerenstva Dalije Orešković, upravo je to godina koju ćemo poblje analizirati. Kao što je prethodno u radu navedeno, Povjerenstvo svoje akte sistematizira u pet kategorija: a) odluke o pokretanju postupka b) odluke o nepokretanju postupka c) konačne odluke d) predmeti očitovanja e) predmeti mišljenja. Za potrebe ovog rada ograničiti ćemo se na prve tri kategorije koje ćemo prikazati preko statističkih podataka. Zbog same prirode rada odlučili smo se svrstati navedene tri kategorije u kategorije drugačijih naslova i sadržaja, pa će se tako prva kategorija nazivati **Statistika svih odluka** kojoj pripadaju odluke o pokretanju postupaka, nepokretanju postupaka i konačne odluke. Sljedeća kategorija jest **Statistika pokrenutih postupaka** koja obuhvaća samo odluke o pokretanju postupaka te posljednja **Statistika sankcioniranih** u kojoj ćemo se od konačnih odluka ograničiti na one u kojima su članovi političke elite proglašeni krivima.

Primarni fokus istraživanja biti će na socijalnim podacima - spolu, obrazovanju, funkciji koju član političke elite obnaša te na stranku kojoj pripada, dok će sekundarni fokus biti na razlozima zbog kojih su proglašeni krivima i sankcijama koje za ta djela snose. Zbog mnogobrojnih funkcija vlasti za koje je Povjerenstvo odgovorno, odlučili smo navedene funkcije iz Zakona o odlučivanje o sukobu interesa sistematizirati (Tablica 2.). Obrazovanje je sistematizirano prema standardnoj podjeli stručne spreme⁷. Svaka stranka predstavlja pojedinačnu kategoriju (Tablica 3.). Budući da analiziramo isključivo podatke iz 2017. godine, broj analizirani odluka iznosi 279. Uzimajući u obzir članove političke elite koji se spominju nekoliko puta, to jest računajući te članove samo jednom, dolazimo do broja od 204 osoba koja su se našla na dnevnom redu Povjerenstva.⁸

6 Desk metoda istraživanja, u ovom slučaju, podrazumijeva prikupljanje i proučavanje internetskih izdanja člana s različitih portala zbog uvida u način izvještavanja o djelovanju Povjerenstva za vrijeme mandata Dalije Orešković.

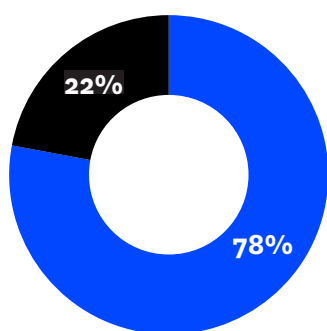
7 Srednja stručna sprema, viša stručna sprema, visoka stručna sprema, doktor znanosti i nepoznato (nisu dostupni podatci).

8 Primjer: Osoba se ponavlja pet puta, što znači da se u *Statistici svih odluka* računa jednom. Protiv nje je tri puta pokrenut postupak, što znači da se računa jednom u *Statistici pokrenutih postupaka*. Ako je dva puta proglašena krivom, isto tako u *Statistici krivih* uračunata je samo jednom.

5) Rezultati

Statistika svih odluka/akata

Broj svih donesenih odluka/akata (u daljnjem tekstu odluka) u 2017. godini iznosi 279. Ne računajući osobe koje se ponavljaju, dolazimo do broja od 204 osobe o kojima su donesene odluke. Vidljiv je znatno veći udio muškog spola u svim odlukama koji iznosi 78% (apsolutan broj: 159) dok udio ženskog spola iznosi 22% (apsolutan broj: 45). Ovakav rezultat možemo smatrati očekivanima. Podaci o točnom broju žena na javnim dužnostima nije poznat, no ako uzmemo u obzir strukturu Hrvatskog Sabora kao najvišeg predstavničko-političkog tijela građana gdje u trenutnom sastavu žene zauzimaju 19% dobiveni rezultat je definitivno očekivan. Zanimljivo je da po toj statistici drastično zaostajemo za Europskom Unijom gdje žene u Europskom Parlamentu zauzimaju gotovo 40% mandata.

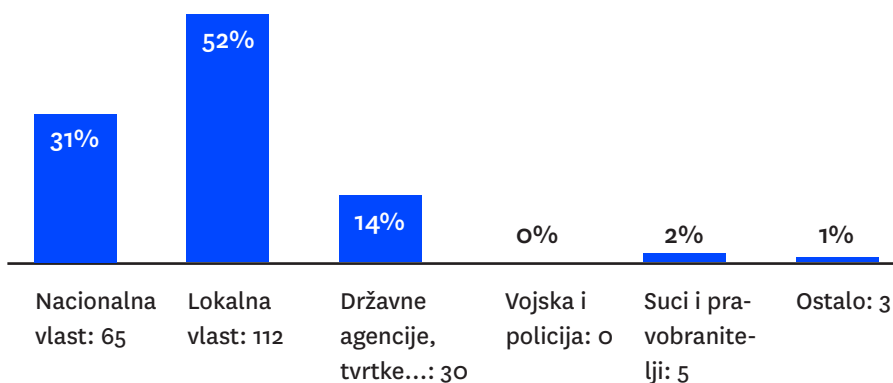
Spol (sve odluke)

■ M: 159
■ Ž: 45

Slika 3.
Grafički prikaz Statistike svih odluka (spol)

Razina na kojoj djeluju dužnosnici, odnosno funkcija koju obnašaju druga je kategorija ovog istraživanja. Uvjerljivo najveći udio od 52% (apsolutan broj: 112) imaju dužnosnici lokalne i regionalne razine vlasti, potom slijede dužnosnici na nacionalnoj razini vlasti sa udjelom od 31% (apsolutan broj: 65). Državne agencije i tvrtke na trećem su mjestu s udjelom od 14% (apsolutan broj: 30). Suci i pravobranitelji čine 2% (apsolutan broj: 5) udjela svih odluka. Kategorija Ostalo čini svega 1% (apsolutan broj: 3), dok dužnosnici iz redova vojske i policije nisu bili predmetom agende Povjerenstva. Broj ukupnih funkcija iznosi 215, budući da neki od dužnosnika djeluju na dvije razine vlasti.⁹

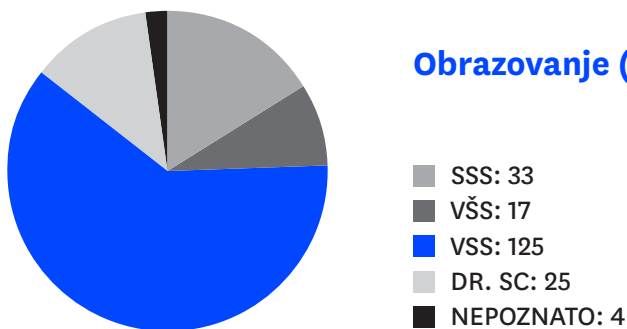
Funkcije (sve odluke)

Slika 4.
Grafički prikaz Statistika svih odluka (funkcije)

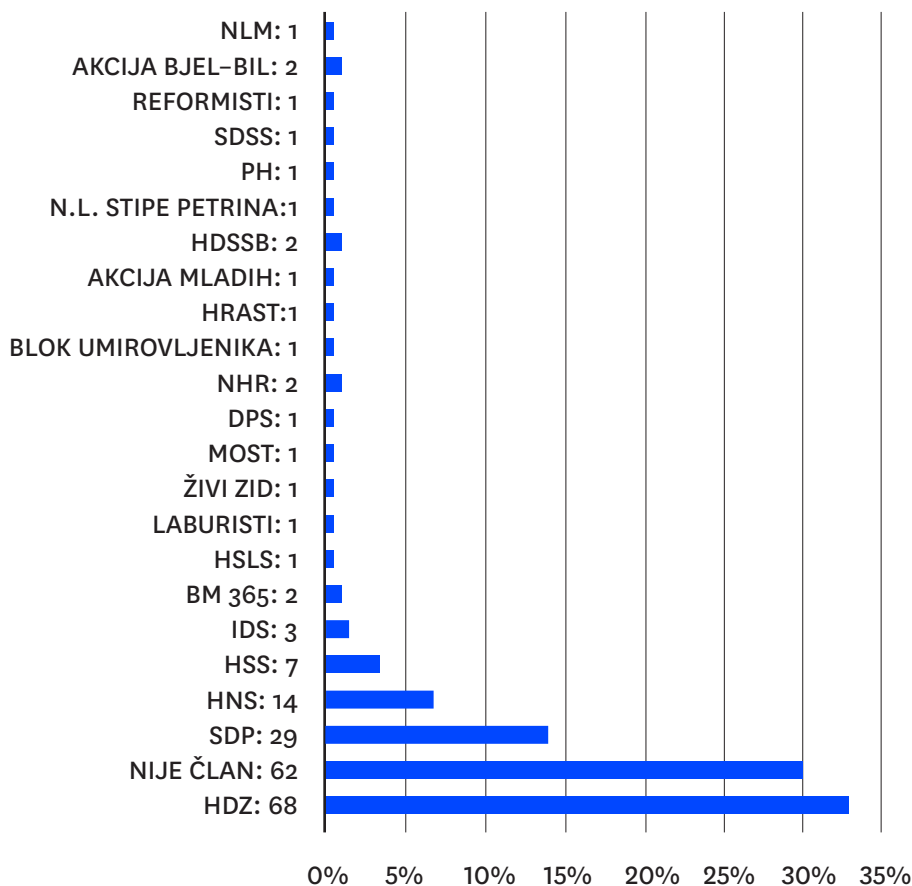
⁹ Uračunati su na obje razine.

S obzirom na razinu obrazovanja, najviši udio od 61% (apsolutan broj 125) čine dužnosnici koji imaju visoku stručnu spremu. Slijede ih dužnosnici sa završenom srednjom stručnom spremom sa 16% (apsolutan broj: 33) udjela. Približno sličan rezultat imaju i dužnosnici sa doktoratom čiji udio iznosi 12% (apsolutan broj: 25). Višu stručnu spremu ima završeno 9% (apsolutan broj; 17) dužnosnika, dok za 2% (apsolutan broj: 4) nisu pronađeni podatci o razini obrazovanja. Ovi podaci definitivno predstavljaju iznadprosječnu obrazovnu strukturu, budući da postotak visokoobrazovanih Hrvata iznad 19 godina iznosi oko 18%, a onih s doktoratom samo 2% (Dnevnik.hr, 2014). Ovakvom obrazovnom strukturom se definitivno potvrđuje teza da navedene osobe pripadaju eliti.

Slika 5.
Grafički prikaz Statistika svih odluka (obrazovanje)

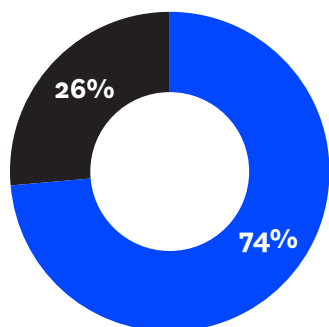
Prema udjelu stranačke pripadnosti, najviše dužnosnika je iz redova HDZ-a, brojčano više i od neovisnih dužnosnika. Zastupljene su i mnoge manje stranke sa neznatnim udjelom, naspram vodećih stranaka HDZ, SDP i HNS.

Slike 6.
Grafički prikaz Statistika svih odluka (stranke)

Statistika pokrenutih postupaka

U 2017. pokrenuto je odlučivanje o sukobu interesa kod 76 osoba. Trend distribucije muškog i ženskog spola sukladan je trendu iz *Statistike svih odluka*. Izražena je prevlast muškog spola sa 74% udjela (apsolutan broj: 56) nad ženskim spolom čiji udio iznosi 26% (apsolutni broj: 20).

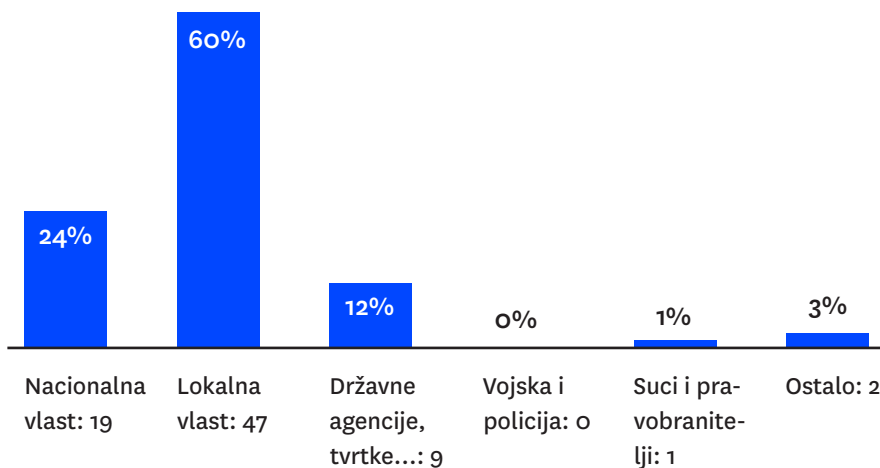
Spol (pokrenuti postupci)

■ M: 56
■ Ž: 20

Slika 7.
Grafčki prikaz *Statistika pokrenutih postupaka* (spol)

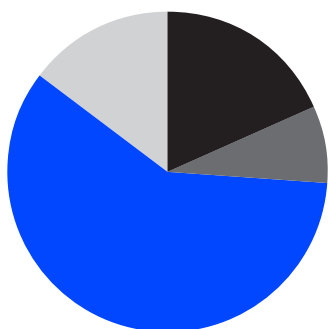
Dužnosnici s funkcijom lokalne ili regionalne vlasti čine više od polovine udjela pokrenutih postupka. Slijede ih dužnosnici koji djeluju na nacionalnoj razini sa 24% (apsolutan broj: 19), a potom dužnosnici na pozicijama unutar državnih agencija i tvrtki sa 11% (apsolutan broj: 9). Posljednja dva mjesta zauzimaju kategorije ostalo sa 3% (apsolutan broj: 2) i kategorija suci i pravobranitelji sa 1% (apsolutan broj: 1) udjelom.

Funkcije (pokrenuti postupci)

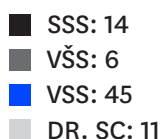

Slika 8.
Grafčki prikaz *Statistika pokrenutih postupaka* (funkcije)

Postupak se u 2017. godini najčešće pokrenuo protiv dužnosnika koji imaju visoku stručnu spremu (59%). Sljedeća kategorija po zastupljenosti u pokretanju postupaka su dužnosnici sa srednjom stručnom spremom (18%). Češće su se pokretali postupci protiv doktora znanosti (15%) nego protiv dužnosnika sa višom stručnom spremom (8%).

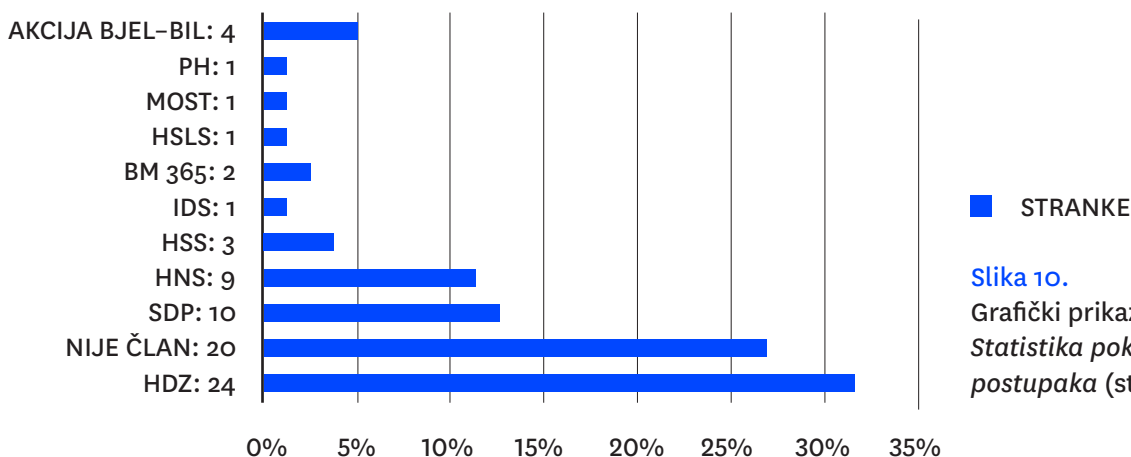
Obrazovanje (pokrenuti postupci)

Slika 9.
Grafički prikaz Statistika pokrenutih postupaka (obrazovanje)

Prema udjelu stranačke pripadnosti, ponovno dominiraju pripadnici HDZ-a, dok se na drugom mjestu nalaze osobe koje ne pripadaju političkoj stranci. Zanimljivo je naglasiti lokalnu stranku, Akcija Bjelovarsko-bilogorska, koja je s udjelom od 5% u ovoj kategorizaciji „nadmašila“ i neke poznatije i veće parlamentarne stranke. Razlog tome ne možemo konkretno utvrditi, budući da se na agendi pokrenutih postupaka mogu naći i akteri koji nisu povrijedili Zakon. Velika je vjerojatnost da se ovakav slučaj dogodio samo u 2017. koji ne mora biti pravilo i u drugim godinama.

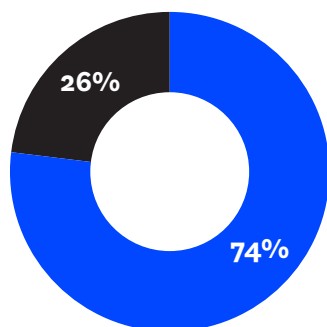
Stranke (pokrenuti postupci)

Slika 10.
Grafički prikaz Statistika pokrenutih postupaka (stranke)

Statistika sankcioniranih

U 2017. donesena je 61 konačna odluka u kojoj su dužnosnici proglašeni krivima. Trend distribucije muškog i ženskog spola koji je prisutan u prethodne dvije kategorije, ponavljajuća je tema i u ovoj kategoriji. Udio muškog spola iznosi 77% (apsolutan broj: 47), a ženskog spola 23% (apsolutan broj 14).

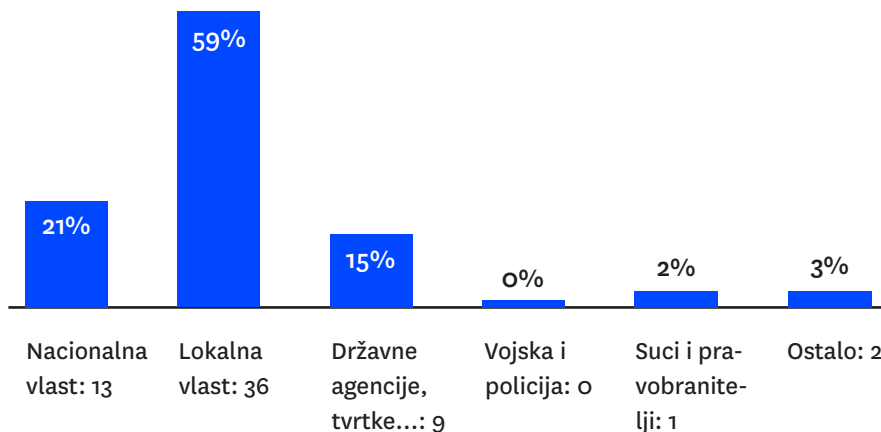
Spol (krivi)

■ M: 47
■ Ž: 14

Slika 11.
Grafički prikaz Statistika
krivih (spol)

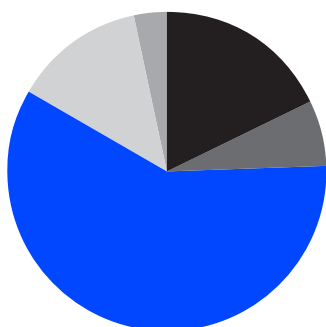
Od 61 dužnosnika 59% (apsolutan broj: 36) koji su proglašeni krivima djeluju na lokalnoj i regionalnoj razini. Zatim slijede dužnosnici na nacionalnoj razini sa 21% (apsolutan broj: 13) i dužnosnici državnih agencija i tvrtki sa 15% (apsolutan broj: 9). Na predzadnjem su mjestu dužnosnici iz kategorije ostalo koji čine 3% (apsolutan broj: 2) udjela, a najmanji udio od 2% (apsolutan broj: 1) ima kategorija suci i pravobranitelji. Ovim rezultatom potvrdili smo našu hipotezu da najviše okrivljenih dolazi s razina lokalne i regionalne vlasti. Zanimljivo je to da se u ukupnoj statistici niti jednom nije našla osoba pripadnik vojske ili oružanih snaga, a sudska vlast je minimalno zastupljena na agendi Povjerenstva.

Funkcije (krivi)

Slika 12.
Grafički prikaz Statistika
krivih (funkcije)

Više od polovine okrivljenih ima visoku stručnu spremu, njih 59% (apsolutan broj: 36). Nakon njih slijede srednja stručna sprema (18%) i doktori znanosti (13%) sa približno jednakim udjelom. Najmanje okrivljenih dolazi iz skupine više stručne spreme.

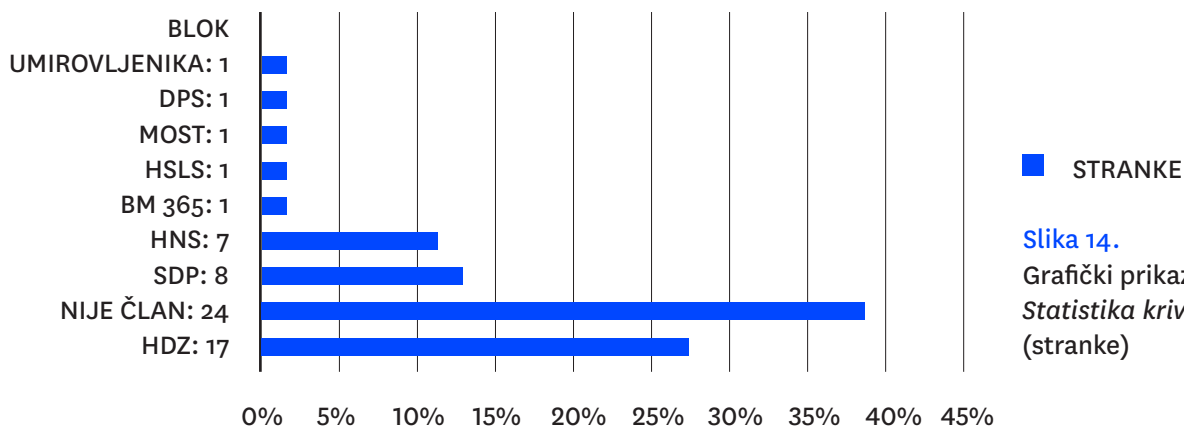
Obrazovanje (krivi)

- SSS: 11
- VŠS: 4
- VSS: 36
- DR. SC: 8
- NEPOZNATO: 2

Slika 13.
Grafički prikaz Statistika krivih (obrazovanje)

Dok u Statistici pokrenutih postupaka najviše dužnosnika dolazi iz redova HDZ-a, u Statistici sankcioniranih najveći broj dužnosnika nije član stranke (apsolutan broj: 24). Uz njih stoje i dužnosnici HDZ-a, dok je razlika između krivih u SDP-u i HNS je u samo jednom dužnosniku. Od manjih stranaka čiji su članovi proglašeni krivima su Blok umirovljenika, DPS, MOST, HSLs i BM 365. Time smo povrgnule našu početnu hipotezu da je najveći broj sankcioniranih iz redova HDZ-ove političke garniture, no zanimljivo je napomenuti da pripadnici HDZ-a na agendi povjerenstva dominiraju sve do trena donšenja konačnih odluka.

Stranke (krivi)

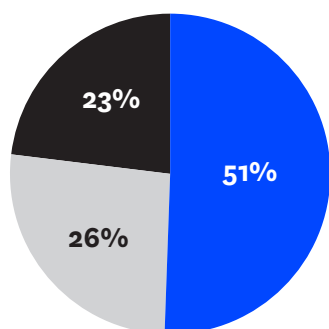

■ STRANKE

Slika 14.
Grafički prikaz Statistika krivih (stranke)

Sankcije

Povjerenstvo izdaje tri oblika sankcija, a to su novčana sankcija koja se očituje kao obustava isplate dijela neto mjesečne plaće, opomena ili samo javno objavljivanje odluke Povjerenstva (Zakon o sprječavanju sukoba interesa, 2015). Najveći udio od 51% (apsolutan broj: 16) iznose novčane sankcije, dok je zanimljiv podatak da prevladava samo objavljivanje odluke Povjerenstva nad izrečenom opomenom. Ukoliko dođe do proglašenja krivima „dužnosnike nitko ne obvezuje na napuštanje poziciji javnih dužnosti“ (Uzelac, osobni intervju, 2018).

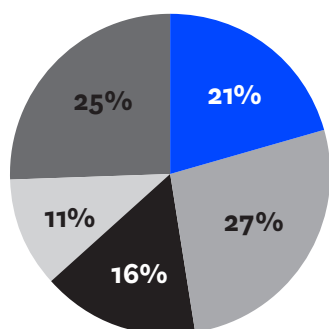
Kazne za okrivljene

- NOVČANA KAZNA: 31
- BEZ IKAKVE SANKCIJE: 16
- OPOMENA: 14

Slika 15.
Grafički prikaz Kazni za okrivljene

Razlozi sukoba interesa

Prema uzrocima zbog kojih su proglašeni krivima, dužnosnici su svrstani u pet kategorija. Najčešći razlog krivnje jest istovremeno obnašanje više dužnosti koje čini 27% (apsolutan broj 17). Nakon toga sa 25% (apsolutan broj: 16) slijede nedozvoljeni regresivi, bonusi i darovi. Sljedeći je problem pitanje imovinske kartice u kojoj ili dolazi do nesklada podataka o imovini ili nije predana u roku od 30 dana nakon stupanja na dužnost, te ovaj prekršaj čini 21% (apsolutan broj: 13) krivnji. Iskorištavanje položaja za privatni interes sa 16% (apsolutan broj: 10) još je jedan od razloga za izricanje sankcija. Na posljednjem se mjestu nalazi iskorištavanje položaja za obiteljski interes sa 11% udjela u svim meritornim odlukama.

Razlozi sukoba interesa

- IMOVINSKA KARTICA: 13
- 2+ NEDOPUŠTENE FUNKCIJE: 17
- ISKORIŠTAVANJE POLOŽAJA ZA PRIVATNI INTERES: 10
- ISKORIŠTAVANJE POLOŽAJA ZA OBITELJSKI INTERES: 7
- NEDOZVOLJENI REGRESI, BONUSI I DAROVI: 16

Slika 16.
Grafički prikaz Razloga sukoba interesa

6) Rasprava

Nakon uvida u dobivene rezultate, medijski konstruiranu sliku koja Povjerenstvo prikazuje kao tijelo koje prvenstveno kažnjava vrh HDZ-ove političke elite s pravom možemo nazvati iskrivljenom. Dobiveni rezultati pokazali su kako se među okrivljenima većinom nalaze oni koji ne pripadaju niti jednoj političkoj stranci čime smo pobile vlastitu hipotezu da većina okrivljenih pripada HDZ-u. Unatoč tome zanimljivo je naglasiti da ipak u statistici svih slučajeva iz 2017. godine s rezultatom od 33% dominiraju pripadnici HDZ-a. To bi značilo da su češće osumnjičeni, no nisu toliko kažnjavani. Kod okrivljenih, zanimljiv je podatak da gotovo i nema osoba-pripadnika regionalnih stranaka izuzev pripadnika Akcije Bjelovarsko-bilogorske. Ako su i pripadnici stranaka, pripadaju jačim parlamentarnim strankama.

Naša početna hipoteza da su među okrivljenima većinom muškarci zaposleni u lokalnoj i regionalnoj vlasti pokazale su se u potpunosti točnima. Muškarci su se na agendi Povjerenstva u svim statistikama

nalazili otprilike u 3 puta većem broju nego žene. Nadalje, gotovo 60% okrivljenih dolazi s područja lokalne i regionalne vlasti. Ovim podatkom definitivno se potkrepljuje istraživanje Eurobarometra o korupciji, u kojem se čak 90% Hrvata u potpunosti slaže s tvrdnjom da u lokalnim i regionalnim institucijama postoji korupcija (Eurobarometer 407, 2018). Sukladno iznesenim podacima istraživanja možemo definirati prosječnu sliku osobe okrivljene za sukob interesa. **Ta osoba najčešće je muškarac (77%), dio je lokalne ili regionalne strukture vlasti (59%) te posjeduje visoku stručnu spremu (59%).** Pripadnici vojske i policije nisu se niti jednom našli čak ni na dnevnom redu o pokretanju postupaka, no uvršteni su u kategorizaciju budući da su te funkcije navedene u zakonu, a njihovu kategorizaciju obavile smo prije analiziranja podataka.

Ono što kod dobivenih rezultata posebno želimo naglasiti jesu razlozi kažnjavanja za sukob interesa te propisane sankcije. Kvalitativnom analizom utvrđeno je da je najučestaliji razlog sukoba interesa obnašanje dvije funkcije koje zakonski nisu dozvoljene (27%). Primjera radi, Drago Prahin, bivši gradonačelnik Grada Sveta Nedjelja, je uz funkciju gradonačelnika obnašao i funkciju direktora trgovačkog društva Kino-projekt d.o.o radi čega je od strane Povjerenstva i kažnjen. Drugi razlog sukoba interesa po učestalosti jest neusklađenost predane imovinske kartice s prijavljenom imovinom ili ne predaja imovinske kartice (25%). Najrecentniji primjer ovakvog tipa jest slučaj državne tajnice Josipe Rimac koja nije uskladila prijavljenu imovinu sa svojom imovinskom karticom (Sukob interesa.hr, 2017). Uvidom u internetske medijske sadržaje doznali smo kako je unatoč činjenici da se protiv nje vodio postupak određivanja sukoba interesa, Josipa Rimac bila imenovana na čelo radne skupine za izradu novog Zakona o sprečavanju sukoba interesa (Jutarnji.hr, 2018). O toj paradoksalnoj vijesti, Majda Uzelac (tajnica Povjerenstva) nam je rekla sljedeće: „Kakve veze ima to što je ona u radnoj skupini za izradu zakona za sukob interesa s tim da je možda u kojem segmentu prekršila taj zakon“ (Intervju, 2018).

Najviše pak, želimo naglasiti sankcije za okrivljene. Analizom konačnih odluka utvrđeno je da više od četvrtine (26%) okrivljenih za sukob interesa ne dobiva apsolutno nikakav oblik kazne pa čak ni opomenu jer Zakon o sprečavanju sukoba interesa nije odredio nikakve sankcije za nekoliko vrlo bitnih slučajeva sukoba interesa (slučajevi iz članka 5). To su slučajevi koji uključuju korištenje javne dužnosti za osobni probitak ili probitak bliske osobe te slučajevi u kojima se dokazuje da dužnosnik nije postupao vjerodostojno, odgovorno i nepristrano (Zakon o sprječavanju sukoba interesa, 2015). Tako je saborski zastupnik i bivši gradonačelnik Metkovića, Božo Petrov, okrivljen za povredu Zakona o sprečavanju sukoba interesa jer je svog rođaka imenovao članom nadzornog odbora u trgovačkom društvu Čistoća Metković d.o.o. Za ovakav slučaj sukoba interesa on nije kažnjen niti opomenom kao i mnogi drugi (Sukob interesa.hr, 2017). Sukladno iznesenome, prilikom izrade budućeg Zakona o odlučivanju o sukobu interesa trebali bi se uzeti u obzir prethodno navedeni podaci.

7) Zaključak

Rad povjerenstva za odlučivanje o sukobu interesa posljednjih se godina sve više nalazi u centru medijske pozornosti, a njegovo je oformljenje i rad definitivno iskorak prema sve većoj demokratizaciji i suzbijanju korupcije. Zbog apsolutnog deficita radova koji obrađuju temu sukoba interesa u ovom kontekstu, provele smo istraživanje rada Povjerenstva s naglaskom na 2017. godinu, analizirajući sve odluke Povjerenstva te godine.

Analizom svih odluka utvrđeno je da se na dnevnom redu Povjerenstva našao dominantno veći broj muškaraca, osoba visoke stručne sprema koji rade u strukturama lokalne i regionalne vlasti te su većinski pripadnici HDZ-a. Analizom okrivljenih osoba, otkriveno je da većina okrivljenih ne pripada niti jednoj političkoj stranci čime smo pobile početnu hipotezu da će najveći broj okrivljenih biti pripadnici HDZ-a. Istom analizom potvrđene su naše početne hipoteze o tome da je najveći broj okrivljenih muškog roda te iz struktura lokalne i regionalne vlasti.

Zaključujemo da je Povjerenstvo za sukob interesa, tijelo od krucijalne važnosti za održavanje sustava „checks and balances“. Uvidom u analizirane podatke smatramo kako je Povjerenstvo već u svom prvom mandatu postalo važan dio hrvatskog demokratskog procesa te da bi ono, svojim regulacijama, trebalo biti jedan od nositelja promjena prema vraćanju povjerenja u javne dužnosnike i službenike.

Prilozi

Tablica 1.
Nadležnosti
Povjerenstva

NADLEŽNOSTI POVJERENSTVA ZA ODLUČIVANJE O SUKOBU INTERESA
— pokretanje postupaka sukoba interesa i donošenje odluka o tome je li određeno djelovanje ili propust dužnosnika predstavlja povredu odredbi ovog Zakona
— donošenje Pravilnika kojim se uređuje način rada i odlučivanje Povjerenstva, donošenje odluka, davanje mišljenja, propisivanje obrazaca i ustrojavanje registra radi primjene pojedinih odredaba ovog Zakona
— provjera podataka iz izvješća o imovinskom stanju dužnosnika sukladno odredbama ovog Zakona
— izrada smjernica i uputa dužnosnicima u svrhu učinkovitog sprječavanja sukoba interesa
— redovito provođenje edukacije dužnosnika u pitanjima sukoba interesa i podnošenja izvješća o imovinskom stanju
— suradnja s nadležnim tijelom za izradu zakona u području sprječavanja sukoba interesa dužnosnika te podnošenje inicijativa nadležnim tijelima za predlaganje izmjena i dopuna zakona
— suradnja s nevladinim organizacijama i ostvarivanje međunarodne suradnje u području sprječavanja sukoba interesa
— obavljanje drugih poslova određenih ovim Zakonom

Izvor

Zakon o sprječavanju sukoba interesa

Tablica 2.

Dužnosnici nad
kojima Povjerenstvo
ima nadzor

NACIONALNA VLAST
1. Predsjednik Republike Hrvatske
2. Predsjednik i potpredsjednici Hrvatskoga sabora
3. Zastupnici u Hrvatskom saboru
4. Predsjednik i članovi Vlade Republike Hrvatske (potpredsjednici i ministri u Vladi Republike Hrvatske)
5. Zamjenici ministra
6. Predstojnik Ureda predsjednika Vlade Republike Hrvatske
7. Glavni državni revizor i njegovi zamjenici
8. Tajnik Hrvatskoga sabora
9. Glavni tajnik Vlade Republike Hrvatske
10. Zamjenik tajnika Hrvatskoga sabora
11. Zamjenik glavnog tajnika Vlade Republike Hrvatske
12. Zamjenik predstojnika Ureda predsjednika Vlade Republike Hrvatske
13. Pomoćnici ministara
14. Glasnogovornik Vlade Republike Hrvatske
15. Glavni državni rizničar
16. Predstojnik Ureda predsjednika Hrvatskoga sabora
17. Dužnosnici u Uredu predsjednika Republike Hrvatske koje imenuje Predsjednik Republike Hrvatske sukladno odredbama posebnog zakona i drugih pravnih akata

LOKALNA I REGIONALNA VLAST

18. Župani i gradonačelnik Grada Zagreba i njihovi zamjenici

19. Gradonačelnici, općinski načelnici i njihovi zamjenici

DRŽAVNE AGENCIJE, FONDOVI I ORGANIZACIJE

20. Predstojnici državnih ureda

21. Ravnatelj Porezne uprave

22. Ravnatelj Carinske uprave

23. Glavni inspektor Državnog inspektorata

24. Ravnatelji državnih upravnih organizacija

25. Ravnatelj i zamjenici ravnatelja Agencije za upravljanje državnom imovinom

26. Ravnatelj i pomoćnici ravnatelja Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje

27. Direktor, zamjenik direktora i pomoćnici direktora Hrvatskog zavoda za zdravstveno

28. Ravnatelj i pomoćnici ravnatelja Hrvatskog zavoda za zapošljavanje

29. Ravnatelji agencija i direkcija Vlade Republike Hrvatske te ravnatelji zavoda koje imenuje Vlada Republike Hrvatske

30. Predsjednik, potpredsjednici i članovi Državnoga izbornog povjerenstva Republike Hrvatske

31. Predsjednici i članovi uprava trgovačkih društava koja su u većinskom državnom vlasništvu

32. Predsjednik, zamjenici i članovi Državne komisije za kontrolu postupka javne nabave

33. Predsjednik i članovi Povjerenstva za odlučivanje o sukobu interesa

OBRANA I POLICIJA

34. Glavni ravnatelj policije

35. Načelnik i zamjenici načelnika Glavnog stožera Oružanih snaga Republike Hrvatske

36. Glavni inspektor obrane

37. Zapovjednici i zamjenici zapovjednika grana Oružanih snaga Republike Hrvatske i Zapovjedništva za potporu, ravnatelj i zamjenik ravnatelja Hrvatskoga vojnog učilišta te zapovjednik Obalne straže Republike Hrvatske

PRAVOBRANITELJI I SUCI

38. Predsjednik, zamjenik predsjednika i suci Ustavnog suda Republike Hrvatske

39. Pučki pravobranitelj i njegovi zamjenici

40. Pravobranitelj za ravnopravnost spolova i njegovi zamjenici

41. Pravobranitelj za osobe s invaliditetom i njegovi zamjenici

42. Glavni tajnik Ustavnog suda Republike Hrvatske

43. Tajnik Vrhovnog suda Republike Hrvatske

OSTALO

44. Guverner, zamjenik guvernera i viceguverner Hrvatske narodne banke

45. HRT

46. (2) Odredbe ovog Zakona primjenjuju se i na obnašatelje dužnosti koje kao dužnosnike imenuje ili potvrđuje Hrvatski sabor, imenuje Vlada Republike Hrvatske ili Predsjednik Republike Hrvatske, osim osoba koje imenuje Predsjednik Republike Hrvatske u skladu s odredbama Zakona o službi u oružanim snagama Republike Hrvatske.

47. (3) Odredbe iz članka 8., 9. i 10, glave III, članka 42. do 46. i članka 55. stavka 3. ovog Zakona odgovarajuće se primjenjuju i na rukovodeće državne službenike koje imenuje Vlada Republike Hrvatske na temelju prethodno provedenog natječaja.

Izvor

Zakon o sprječavanju sukoba interesa

Tablica 3.
Stranke uključene u
istraživanje

STRANKA
Hrvatska demokratska zajednica (HDZ)
Socijaldemokratska partija (SDP)
Hrvatska narodna stranka (HNS)
Bandić Milan 365
Hrvatska seljačka stranka (HSS)
Hrvatski demokratski savez Slavonije i Baranje (HDSSB)
Istarski demokratski sabor (IDS)
Most nezavisnih lista
Hrvatska socijalno-liberalna stranka (HSLLS)
Živi zid
Hrvatski laburisti- stranka rada
Akcija bjelovarsko-bilogorska
Nezavisni za Hrvatsku
Blok umirovljenika
Nezavisna lista Stipe Petrina
Hrvatski rast (HRAST)
Stranka narodnog i građanskog aktivizma (SNAGA)
Samostalna demokratska srpska stranka
Akcija mladih
Promijenimo Hrvatsku!
Hrvatska stranka umirovljenika (HSU)
Demokratska prigorsko-zagrebačka stranka (DPS)

Literatura

- Bačić, A. (2012). Sukob interesa i pitanje odgovornosti u ustavnoj demokraciji. *Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti : Razred za društvene znanosti*, (512=49): 177-202. URL: <https://hrcak.srce.hr/83130> (20.4.2018.)
- Bajo, A. (2009.) Struktura zaposlenih u lokalnim jedinicama. *Povremeno glasilo instituta za javne financije*. URL: <http://www.ijf.hr/newsletter/43.pdf> (30.4.2018)
- Bedeković, V., Ravlić, Ž. (2011). POLOŽAJ ŽENA U RUKOVODEĆIM STRUKTURAMA SLUŽBI JEDINICA LOKALNE UPRAVE I PODRUČNE (REGIONALNE) SAMOUPRAVE NA PRIMJERU VIROVITIČKO PODRAVSKE ŽUPANIJE. *Praktični menadžment : stručni časopis za teoriju i praksu menadžmenta*, 2(1): 15-23. URL: <https://hrcak.srce.hr/71842> (1.5.2018.)
- Brnabić, R. (2018). Sukob interesa članova uprave sportskog dioničkog društva. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 55(2): 353-367. URL: <https://hrcak.srce.hr/199094> (30.4.2018.)
- Budimir, D. (2010). Hrvatska politička elita na početku demokratske tranzicije. *Anali Hrvatskog politološkog društva : časopis za politologiju*, 7.(1): 73-97. URL: <https://hrcak.srce.hr/64016> (20.4.2018.)
- Dnevnik.hr (2014). *Provjerite koliko Hrvatska ima visoko i niskoobrazovanih te gdje ih ima najviše*. URL: <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/interaktivna-karta-provjerite-koliko-hrvatska-ima-visoko-i-niskoobrazovanih-te-gdje-ih-ima-najvise---318684.html> (18.12.2018.)
- Eurobarometer (2018). *Izveštaj o korupciji*. URL: Corruption file:///C:/Users/Vlado/Downloads/ebs_470_en.pdf (19.4.2018.)
- Hrvatski sabor (1993). Zakon o ustanovama. *Narodne novine* 76/93.
- Hrvatski sabor (2003). Zakon o sprječavanju sukoba interesa u obnašanju javnih dužnost. *Narodne novine* 163/03.
- Hrvatski sabor (2015). Zakon o spječavanju sukoba interesa. *Narodne novine* 26/11.
- Jurišić, M. (29.3.2018). Osobni intervju.
- Uzelac, M. (29.3.2018). Osobni intervju.
- Jutarnji.hr (2018). *VELIKI POVRATAK BIVŠE KNINSKE KRALJICE*. URL: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/veliki-povratak-bivse-kninske-kraljice-peda-grbin-saznao-za-novu-funkciju-josipe-ri-mac-i-ostao-u-potpunom-soku-pa-je-li-to-normalno/7129878/> (1.5.2018.)
- Ministarstvo uprave (2017). *Smjernice za upravljanje sukobom interesa zaposlenika u javnom sektoru*. URL: [https://uprava.gov.hr/UserDocImages/Etika/Smjernice%20za%20upravljanje%20sukobom%20interesa%20zaposlenika%20u%20javnom%20sektoru%20\(svibanj%202017.\).pdf](https://uprava.gov.hr/UserDocImages/Etika/Smjernice%20za%20upravljanje%20sukobom%20interesa%20zaposlenika%20u%20javnom%20sektoru%20(svibanj%202017.).pdf) (30.4.2018.)

- Povjerenstvo za odlučivanje o sukobu interesa (2016). *Pravilnik o unutarnjem ustrojstvu*. URL: https://www.sukobinteresa.hr/sites/default/files/doc/vazniji_propisi/pravilnik-o-unutarnjem-ustrojstvu-2015.pdf (19.4.2018.)
- Povjerenstvo za odlučivanje o sukobu interesa (2017). *Odluke*. URL: <https://www.sukobinteresa.hr/hr/odluke> (1.5.2018.)
- Van Cam, L. (2010). Checks and Balances Regime: A Precondition for the successful Development of a Rule of Law State in Vietnam. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*. 60(3-4): 893-905. URL: <https://hr-cak.srce.hr/55004> (30.4.2018.)